

preformativa *o-* no existeix en àrab. Per exclusió, doncs, hauria de ser un mot d'herència mossàrab; car si fos català propi (llatí o pre-romà) una ND s'hi hauria reduït a *n*.

A aquest origen mossàrab, transmès per moriscos, s'hi torna majorment probable per la terminació *-ella* de la sèrie *B*, en la qual veiem el sufix «superlatiu islàmic»; el qual precisament manca en el *10*, únic nom segur i ben comprovat (i el més important) dels del Princ.

Si donem per admès, de més, que és *Ondara* (en *-ara*) la variant originària, plantejaré les dues primeres hipòtesis α i β , sense excloure unes altres, que explicaré després: agrupant les sostenibles en l'apartat χ i unes altres que, al meu entendre, es poden rebutjar sense gaire més examen en l'apartat δ .

α) Com a lloc d'aigües *UNDARIA, derivat normal de UNDA, mot que no sols era aigua que raja, surt o brota, sinó també, en llatí clàssic i arcaic 'aigua en general' (Columel·la, Marcial, Plini; *unda fontis, undae puteales*: Ovidi). El resultat fonètic de -ARIU, -ARIA en els parlars mossàrabs fou *-ara*, *-aro* en gran part del domini valencià i de l'Ebre (alternant amb algunes franges de *-aira*), com es va detallar a E.T.C. II, 155, i V.ací els arts. *Caro, Carlares, Jovara* etc, i *Palomara* a Valldigna (infra s.v. Palamós).

Una objecció contra aquesta hipòtesi només la podem veure en el nom (*10*), que ja surt bastant de la zona de substrat mossàrab: no gaire perquè *Pira, Gaià, Lilla* i el riu de *Foix* no són lluny i algunes altres encara, en una zona de transició entre moss. i cat. estrictes; en tot cas hi ha a prop de (*10*) arabismes —*Civit*— o noms arabitats (*Granyena*).

Però el nom *10* és tan important (i és el documentat de més antic que tots), que ens impedeix acceptar la via α sense greu escrúpol. Hi ha una manera d'escapar d'aquesta objecció, que explicaré designant-la com (α'). L'ètimon pogué ser de la forma *UNDANA, derivada de UNDA (com FONTANA de FONTEM). La segona -N- es canviaria en -r- per dissimilació, però es conserva encara -n- en (*11*) i (*13*), la mateixa dissimilació que ha canviat FONTANELLA en el nom del veí poble de *Fondarella*.

β) Un *ONDARA o ONNARA, variant de *ONNARO que establim, infra, com ètimon del riu *Onyar*, el riu de Girona, gran afluent del Ter. Així ens escapàrem a aquella greu objecció, però en sorgirien altres: NN no és ND, però de vegades s'ha diferenciat en *-nd-*, ajudant-hi diversos factors; *píndola*; cast.*péndola* PENNULA, cèltic *-pennis/-pendis, arependis* etc.; ll. *grunnire/grundire*.

Realment la semblança d'aquest riu *Onnaro* gironí amb el riu *Ondara* de Segarra (*10*) i amb l'*Ondara* de l'Alberca (*1*) etc. fa vistent impressió. Així tin-

dríem un ètimon excel·lent en l'aspecte semàntic, i quasi lliure d'escrúpols en el fonètic. Aquests es podrien llevar admetent que ONNARO, es canvià en ONDARA per contaminació de UNDA. Però contra la hipòtesi β hi ha una greu objecció: un celtisme és natural a Girona, i no faria escrúpol admetre'l a Segarra, (*10*), però és increïble en el P.Val., i és allí on es repeteix en 9 llocs diferents.

γ) Altres hipòtesis etimològiques que no descarto, però em semblen molt més febles; si bé no és inversemblant, que una influència per aquesta part sigui causant dels entrebancs que presenten les anteriors. Un diminutiu de FONTANA, FONTANELLA, ha donat un nom ent *r* per dissimilació. ¿Pogué coexistir un FONTANA con nom de la de la Font d'Ondara i contaminar-s'hi amb un ètimon ONNARA? La combinació Font d'ONNARA es pogué canviar en *Fondondara* propant-se la *d* de la 2a. síl·laba a la 3a?

El cat. *andana* 'franja lateral d'un camp', té variants *antana* i *antara* (DECat. I, 305b), que fonèticament estan a frec del nostre *Ondara* en la variant *Andara*, i coincideixen amb *andana* del *11* i *13*. Potser la seva infl. fóra responsable de les irregularitats de α o β . L'àr. *'an-zâr*, plural de *nazar*, 'mirada, direcció de la mirada', pren en aquest plural el sentit de «province, district» (Dozy Suppl. II, 686-7). Fóra massa arbitrari suposar que hagués donat *Ondara* i increïble per la *o-* i per la noció constant de «lloc d'aigua» però ¿pogué influir?

δ) Grup d'idees que rebutjo resoltament, *AlcM* suposa breument que *Ondara* (*1*) vingui d'un basc *ondar* «arena de riu». Però no hi ha tal mot basc: és *ondarra* la forma normal articulada, no pas *-ara* ni *-ar*; i no significa això sinó 'terreny de fondal', 'fonament, fons', amb sufix *-arr(a)*, que es pot aplicar als detritus i pedretes de qualsevol lloc: fluvial o no que tampoc es pot relacionar amb un mot basc rar *ondare* que s'ha usat ocasionalment amb el sentit 'cosa heretada': que Azkue (*Morf.*, p.10) recollí només en el poble guip. Zaldibia. neologisme fabricat com cpt. de *are* 'cosa' i *ondo* 'fons'.² En general contra qualsevol vel·leïtat de trobar una etimologia pre-romana—i bascoide— s'oposa la conservació d'una -ND- sense assimilar; en el Princ. (on hi ha el nom més antic i *11*, *12*, *13*), i encara més en un nom registrat en 9 llocs diferents dins el P.Val. i Múrcia.

EN CONCLUSIÓ. Entre les vies α) i β) és difícil decidir-se. A favor de totes dues, hi ha forts i persuasius arguments, però també algunes greus objeccions contra β) i alguna contra α) L'objecció contra aquesta és més opinable, i encara s'hi pot replicar amb la hipòtesi admesa en la variant α'). Sembla que cal decidir-se, doncs, per α). Quant a (α') resta una mica difícil de creure que la dissimilació UNDNA>-ARA s'hagi produït en tants llocs i que no estigui documentada en cap dels importants la va-